

FIȘA DISCIPLINEI

DISCIPLINA: STUDIUL VECHIULUI TESTAMENT

Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă

Observație: Ținând cont de faptul că, în cadrul Bisericii Ortodoxe Române nu a fost acceptată ca normativă metoda istorico-critică, organizarea temelor în cadrul programei analitice rămâne fidelă Tradiției specifice instituțiilor de învățământ teologic ortodox, de poziția patristică și de literatura de specialitate elaborată în cadrul instituțiilor de învățământ teologic ortodox azi. Atașăm anexe speciale pentru a fi introduși studenții și în problematica dezvoltată de direcțiile noi de cercetare din câmpul cercetării biblice internaționale.

I. FINALITĂȚI

1. Cunoașterea conținutului Vechiului Testament, a terminologiei isagogiei biblice, hermeneuticii biblice, teologiei biblice și sintezei teologic-dogmatice.
2. Identificarea temeiurilor învățăturilor dogmatice și moral-religioase din textul Vechiului Testament.
3. Formarea competențelor de aplicare a principiilor interpretative patristice, iudaice și moderne și a modalităților de actualizare a conținutului Vechiului Testament pentru contemporaneitate.
4. Valorificarea textului biblic în cadrul activității pastoral-misionare.
5. Dezvoltarea capacităților de realizare și conducere a unui dialog interconfesional, ecumenic și interreligios, pe baza textului vechitestamentar.

II. OBIECTIVE SPECIFICE

1. Elucidarea specificului și a contribuției *Studiului Vechiului Testament* în cadrul general al teologiei ortodoxe.
2. Cunoașterea noțiunilor de *revelație, inspirație, canon*.
3. Fixarea noțiunii de *revelație* ca fundament al abordării Sfintei Scripturi a Vechiului Testament.
4. Cultivarea percepției și prezentării Sfintei Scripturi ca realitate unitară și coerentă.
5. Crearea posibilității de accesare a surselor textuale primare.
6. Cunoașterea și valorificarea în interpretare a elementelor de critică textuală (metoda istorico-critică).
7. Însușirea normelor fundamentale de interpretare și redare a conținutului dogmatic a textului.
8. Exersarea aptitudinilor exegetice specifice exegezei biblice.

9. Fundamentarea structurilor sociale fundamentale: familie, comunitate, identitate, stat.
10. Ancorarea discursului antropologic creștin în textul Vechiului Testament.
11. Identificarea și evidențierea prezenței textului Scripturii în cult și a semnificațiilor acestuia.
12. Cunoașterea principiilor de interpretare patristice, iudaice și creștine, precum și a modalităților de aplicare a lor pe textul Sfintei Scripturi.

III. MODALITĂȚI DE REALIZARE

Analiză textuală, abordare exegetică, sinteză teologică.

IV. EVALUAREA STUDENȚILOR:

- Evaluarea parțială (formativă), cu măsuri de ameliorare, realizată prin aprecierea răspunsurilor orale.
- Evaluarea pe parcurs realizată în cadrul orelor de seminar.
- Evaluarea finală (sumativă - cumulativă) realizată prin examen (colocviu) și întocmirea unor lucrări de cercetare.

V. TEMATICA PRELEGERILOR:

Anul I, semestrul I:

*Noțiuni introductive generale - isagogie, interpretare și sinteză teologică.
Tora sau Legea în Scriptură*

1. **Noțiuni introductive:** definirea arealului general al disciplinei; definirea isagogiei biblice; repere metodologice și bibliografice generale; **Istoria textului Vechiului Testament; Canonul cărților Vechiului Testament; Inspirația Sfintei Scripturi**
2. **Repere generale de hermeneutică și exegeză creștină și iudaică:** sensurile Sfintei Scripturi (*sensul literal, sensul anagogico-spiritual, sensul alegoric, sensul tipic*); principii exegetice; calitățile interpretului; perspective hermeneutice moderne
3. **Istoria universală a omenirii și istoria lui Israel:** locul și rolul lui Israel în cadrul revelației; etapele istoriei lui Israel și etapele constituirii canonului biblic vechitestamentar
4. **Introducere în cărțile Pentateuhului:** *Torah* lui Moise și centralitatea ei în canonul biblic
5. **Facerea** – istoria patriarhilor – modele ale credinței și ale deschiderii lucrării lui Dumnezeu
6. **Raportul lui Dumnezeu cu lumea văzută:** crearea lumii (Fac. 1, 1-2,4a)
7. **Antropologia** (crearea omului, nemurirea sufletului, asemănarea cu Dumnezeu, căderea omului, orizontul restaurării)
8. **Legământ și Patriarhi:** făgăduință, responsabilitate și pronie; Noe și reînnoirea legământului (conceptul de legământ, legământul noahitic, responsabilitate, pronie); Patriarhii și făgăduințele lui Dumnezeu (alegerea și chemarea lui Avram, seminția lui Avram, simbolistica schimbării numelui lui Avraam, repetarea făgăduinței, Isaac – reînnoirea făgăduinței, Iacob și Esau – binecuvântarea furată, Iacob – scara minunată și făgăduința)
9. **Ieșirea** – instituționalizarea monoteismului și a legăturii cultice om – Dumnezeu; **Monoteism:** „Eu sunt Cel ce sunt” (Ieș. 3,14); „Domnul Dumnezeuul tău este singurul Domn” (Deut. 6,4)
10. **Levitic** – sfânt și sfințire. Noțiunea de sfânt și sfințenie, sfințenia lui Dumnezeu, sfințenia împărtășită/împărtășibilă (Lev. 19,2); legile sfințeniei – instituirea cultului iudaic

11. *Numeri* – teocentric și alunecare; **Relația tip-antitip:** Șarpele de aramă (Num. 21,5-9), iuninca roșie (Num. 19,1-22), apa din stâncă (Num. 20,2-13)

12. *Deuteronomul* – omiletică/catehetică, testamentar și mărturisirea credinței (Shema)

ANEXĂ: Pentateuhul – abordare istorico-critică; critica biblică și combaterea criticii negative a Pentateuhului

13. **Învățătura despre Dumnezeu:** unitatea lui Dumnezeu, ființa și spiritualitatea lui Dumnezeu, atributele lui Dumnezeu; providența divină, revelația, legământul.

14. **Profeții mesianice în Pentateuh** (*Fac.* 3,15; 9,25-26; 12,2-3; 22,17-18; 49,10; *Num.* 24,17; *Deut.* 18,15)

Anul I, semestrul II:
Cărțile istorice și didactico-poetice

1. **Grupul scrierilor istorice:** generalități, prezentare rezumativă, linii de cercetare în domeniul isagogiei, hermeneuticii și a sintetizării ideilor sau temelor teologice fundamentale.

ANEXĂ: Istoria deuteronomistă

2. **Cărțile istorice (I): Relația tip – arhetip/antitip** (distincția dintre tip și simbol, exemplificări pe elemente tipologice din acest corpus: (tip) Iosua – (antitip) Iisus Hristos, cântarea Anei – cântarea Mariei)
3. **Cărțile istorice (II): Relația topos / tropos** (definirea noțiunilor și aplicarea lor în contextul istoriei lui Israel).
4. **Canaanul:** istorie, simbolism și pământ ce atestă fidelitatea divină și pronia: cărțile *Iosua*, *Judecători* și *Rut*: genealogii, seminomadism și stat israelit.
5. **Cărțile Regilor:** monarhie și teocrație; instituționalizarea vieții religioase; alesul ca model și tip pentru universalitatea chemării divine; profetism și ordine dogmatică și morală.
6. *Paralipomena*, *Ezdra*, *Neemia* – renașterea lui Israel în Canaan – despre teocentrismul viziunii religioase a reformatorilor din Israel – Iuda.
7. *Estera* – modus vivendis iudaicorum în diaspora; pronie și adevăritate; *Anaghinoscomena istorice*
8. **Poezia Vechiului Testament:** genuri literare, caracteristicile și speciile poeziei ebraice
9. **Laudă și euharistie - Psalmii:** Dimensiunea liturgică a psalmilor; interpretarea unor psalmi mesianici și a psalmilor imprecatori.
10. **Suferință și mântuire – Iov:** Iov, paradigma veterotestamentară a suferinței
11. **Antinomie și axiologie în cartea Ecclesiastului**
12. **Cântarea Cântărilor** – restaurațiile iubirii
13. Interpretarea unor texte biblice cu valențe poetice și didactice
14. *Anaghinoscomena didactico-poetice*

Anul II, semestrul I:
Cărțile profetice

1. **Noțiuni generale despre profetism:** Fenomenul profetic; reprezentanți în Vechiul Testament; idei majore ale predicții profetice; acte simbolice; momente inaugurale ale misiunii profeților (Is. 6; Iez. 1 și 10).
2. **Profetul Isaia (I):** Personalitatea și opera, exegeza textelor mesianice din capitolele 2,2-4; 7,14; 9,5-6; 11,6-9; 12, 1-6; 40, 3-11.
3. **Profetul Isaia (II):** Exegeza textelor isaianice privind personajul enigmatic *Ebed-Iahve* (cap. 42,1-4; 49,4-9; 52,13 și 53).
4. **Profetul Ieremia:** Personalitate și operă, specificul cărții; exegeza textelor mesianice (cap. 3,17; 23,4-6; 31,31-34; 33,14-22).
5. **Profetul Iezechiel:** Omul și opera, promotorul stilului apocaliptic, imagini și simboluri; exegeza textelor mesianice (cap. 17,22-24; 21,27; 34,12-25; 36,25-27; 37,26-27; 44,1-2; 47,1).
6. **Profetul Daniel:** Personalitate politică și religioasă a exilului babilonic; exegeza textelor mesianice (cap. 2,44-45; 7,13-14; 9,24-27).
7. **Profetul Osea:** profetul și teologhisitorul celor trei virtuți teologice
8. **Profeții Ioil și Amos**
9. **Profeții Avdie și Iona**
10. **Profetul Miheia**
11. **Profeții Naum și Avacum**
12. **Profeții Sofonie și Agheu**
13. **Profeții Zaharia și Maleahi**
14. **Profeții și etica socială:** Actualitatea mesajului profeților și analiza impactului misiunii lor asupra conștiinței religioase; Anaghinoscomena profetice

Notă:

Seminarizările, în cazul specializării Teologie Didactică, vor fi organizate ca lucrări practice aplicative, conform cu metodologiile de predare a Religiei în școlile de stat. Fiecare cadru didactic, în funcție de specializare, își organizează aceste activități ținând cont de temele ce se regăsesc în programele analitice ale orei de Religie.

Anul II, semestrul II:
Teologia Vechiului Testament

Notă:

Semestrul IV, în cazul programelor de Teologie Pastorală, poate fi organizat în funcție de decizia Consiliilor profesionale ale Facultăților. În cazul Facultății de Teologie Ortodoxă de la Cluj-Napoca, s-a optat pentru Teologie biblică, conform tematicii de mai jos:

1. **Introducere: este nevoie de o teologie a Vechiului Testament?** Precizări conceptuale, direcții de dezvoltare, orientare tematică și bibliografică
2. **Revelația divină: teofanie și anghelofanie** – prezentare generală a revelației în Vechiul Testament
3. **Despre revelația divină prin vedere și auzire:** experiența patriarhului Avraam (Fac. 18); experiența teofanică a lui Moise (Ieș. 3, 24; 33); revelația de pe muntele Sinai (Ex. 20); experiența prorocului Ilie (I Regi 17-22; II Regi 1-2)
4. **Yahwe Chai:** confruntarea yahwhism – baalism; numirile lui Dumnezeu - înțeles teologic; fața și slava lui Dumnezeu
5. **Dumnezeu creator și proniator**
6. **Dumnezeu sfânt, sfințenie și sfințire** în Vechiul Testament
7. **Mesianismul Vechiului Testament**
8. **Anghelologia** Vechiului Testament. Îngerul Domnului (Malakh Yahwe)
9. **Antropologia** Vechiul Testament: creare, genuri, natura umană, căderea în păcat
10. **Lege și legământ:** Noe, Avraam, Moise, David; implicații teologice ale legământului (despre centralitatea Torei în Vechiul Testament)
11. **Cultul Vechiului Testament:** istoria cultului, elementele cultului (locașul de cult și timpul sfânt); lucrarea lui Dumnezeu în cadrul cultului; jertfe, sărbători
12. **Profetism și regalitate**
13. **Eshatologia Vechiului Testament** și sensul eshatologic al acestuia
14. **Vechiul Testament – parte a istoriei mântuirii sau despre unitatea Scripturii**

VI. BIBLIOGRAFIE

Anul I, semestrul I

Ediții Scripturistice:

- *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, quae ante cooperantibus A. Alt, O. Eissfeldt, P. Kahle ediderat R. Kittel, Editio Funditus Renovata, adjuvantibus H. Bardtke, W. Baumgartner, P. A. H. de Boer, O. Eissenfeldt, J. Fichtner, G. Gerleman, J. Hempel, F. Horst, A. Jepsen, F. Maass, R. Meyer, G. Quell, Th. H. Robinson, D. W. Thomas cooperantibus H. P. Ruger et J. Ziegler ediderunt K. Elliger et W. Rudolph, Textum Masoreticum curavit H. P. Ruger, MASORAM ELABORAVIT G. E. Weil, Editio tertia emendata opera W. Rudolph et H. P. Ruger, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1987.
- *Septuaginta*, Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Rahlfs, editio minor, duo volumina in uno, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1935.
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Daniel – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2011.

Resurse patristice:

1. *Biblia Patristica*, Index des citations et allusions bibliques dans la littérature patristique, 5. vol., Edition du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, 1986-1991.
2. Origen, *Omilii și adnotări la Exod*, trad. de Adrian Muraru, Ed. Polirom, Iași, 2006, 479 p.
3. Sf. Athanasie al Alexandrie, *Despre întruparea Cuvântului*, în „PSB”, vol. 21, trad. de Dumitru Stăniloae, București, EIBMO, 1987.
4. Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*, în „PSB”, vol. 29, trad. de Dumitru Stăniloae și Ioan Buga, EIBMO, București, 1982.
5. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere I-II*, în „PSB”, vol. 21-22, trad. de Dumitru Fecioru, EIBMO, București, 1987, 1989.
6. Sf. Iustin Martirul, *Dialog cu iudeul Tryphon*, în „PSB”, vol. 2, trad. de Teodor Bodogae, București, EIBMO, 1980.
7. Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron*, în „PSB”, vol. 17, trad. de Dumitru Fecioru, București, EIBMO, 1986.

Lucrări de referință, comentarii biblice, studii:

8. Breck, John, *Sfânta Scriptură în Tradiția Bisericii*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2003.
9. Chirilă, Ioan, *Fragmentarium exegetic filonian*, Ed. Limes, Cluj Napoca 2002.
10. Chirilă, Ioan, *Fragmentarium exegetic filonian II, Nomothetica – repere exegetice la Decalog*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2003, 174 p.
11. Chirilă, Ioan, *Sfânta Scriptură – Cuvântul cuvintelor*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2010.

12. Eco, Umberto, *Limitele interpretării*, Ed. Pontica, 1996.
13. H.G. Gadamer, *Adevăr și metodă*, Ed. Teora, București, 2006.
14. Ioan Chirilă, „Noțiunea de „popor ales” în gândirea veterotestamentară, neotestamentară și patristică”, în *Studia Universitatis „Babeș-Bolyai” – Theologia Orthodoxa*, nr. 1-2/1995, pp. 9-17.
15. Moiescu, Iustin, *Sf. Scriptură și interpretarea ei în opera Sf. Ioan Hrisostom*, Ed. Anastasia, București, 2003.
16. Munteanu, Liviu Galaction, *Pentateuhul în fața criticii moderne*, Tipografia Eparhiei, Cluj, 1937, 57 p.
17. Neaga, Nicolae, *Hristos în Vechiul Testament, Însemnări pe marginea textelor mesianice*, Sibiu, 1944.
18. Ricoeur, Paul, *Eseuri de hermeneutică*, trad. de Vasile Tonoiu, Ed. Humanitas, București, 1995.
19. Vladimir Prelipceanu și colab., *Studiul Vechiului Testament, Manual pentru Institutele teologice*, Ed. Renașterea, Cluj Napoca, 2003.

Anul I, semestrul II

Ediții Scripturistice:

- *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, quae ante cooperantibus A. Alt, O. Eissfeldt, P. Kahle ediderat R. Kittel, Editio Funditus Renovata, adjuvantibus H. Bardtke, W. Baumgartner, P. A. H. de Boer, O. Eissenfeldt, J. Fichtner, G. Gerleman, J. Hempel, F. Horst, A. Jepsen, F. Maass, R. Meyer, G. Quell, Th. H. Robinson, D. W. Thomas cooperatibus H. P. Ruger et J. Ziegler ediderunt K. Elliger et W. Rudolph, Textum Masoreticum curavit H. P. Ruger, MASORAM ELABORAVIT G. E. Weil, Editio tertia emendata opera W. Rudolph et H. P. Ruger, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1987.
- *Septuaginta*, Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Rahlfs, editio minor, duo volumina in uno, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1935.
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Daniel – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2011.

Resurse patristice:

1. Sf. Grigorie de Nyssa, *Omilii la Ecclesiast*, în „PSB”, vol. 30, trad. de Dumitru Bodogae, EIBMO, București, 1998, pp. 198-282.
2. Sf. Grigorie de Nyssa, *Tâlcuire amănunțită la Cântarea Cântărilor*, în „PSB”, vol. 29, trad. de Dumitru Stăniloae și Ioan Buga, EIBMO, București, 1982, pp. 113-332.
3. Theodorit al Cirului, *Tâlcuire la Cântarea Cântărilor*, trad. de Adrian Tănăsescu-Vlas, Ed. Sophia, București, 2006, 165 p.

Lucrări de referință, comentarii biblice, studii:

4. Abrudan, Dumitru, *Cărțile didactico-poetice*, Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2001, 121 p.
5. Anania, Bartolomeu-Valeriu, *Poezia Vechiului Testament*, București, Ed. IBMBOR, 2000.
6. Isvoranu, Alexandru, *Comentariu la Cartea Rut*, Ed. Universitaria, Craiova, 2001, 270 p.
7. Oancea, Constantin, *Profetul Ilie și narațiunea despre secetă. Studiu exegetic și hermeneutic*, Ed. Alma Mater, Cluj-Napoca, 2005, 317 p.
8. Semen, Petre, *Sensul vieții și al suferinței după cărțile Ecclesiast și Iov*, Ed. Doxologia, Iași, 2010, 170 p.

Anul II, semestrul I

Ediții Scripturistice:

- *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, quae ante cooperantibus A. Alt, O. Eissfeldt, P. Kahle ediderat R. Kittel, Editio Funditus Renovata, adjuvantibus H. Bardtke, W. Baumgartner, P. A. H. de Boer, O. Eissenfeldt, J. Fichtner, G. Gerleman, J. Hempel, F. Horst, A. Jepsen, F. Maass, R. Meyer, G. Quell, Th. H. Robinson, D. W. Thomas cooperantibus H. P. Ruger et J. Ziegler ediderunt K. Elliger et W. Rudolph, Textum Masoreticum curavit H. P. Ruger, MASORAM ELABORAVIT G. E. Weil, Editio tertia emendata opera W. Rudolph et H. P. Ruger, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1987.
- *Septuaginta*, Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Rahlfs, editio minor, duo volumina in uno, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1935.
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Daniel – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2011.

Resurse patristice:

1. Origen, *Omilii la Cartea Proorocului Ieremia*, în „PSB”, vol. 6, trad. de Teodor Bodogae, EIBMO, București, 1981, pp. 341-450.
2. Sf. Vasile cel Mare, *Comentariul al cartea profetului Isaia*, în „PSB”, vol. 2, trad. de Alexandru Mihăilă, Ed. Basilica, București, 2009, 383 p.

Lucrări de referință, comentarii biblice, studii:

3. Basarab, Mircea, *Cartea profetului Amos. Introducere, traducere și comentariu*, (teză de doctorat), EIBMO, București, 1980, 185 p.
4. Chirilă, Ioan, „Exegeza biblică vechitamentară – disciplină ce conservă și afirmă multiculturalitatea”, în volumul *Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, pp. 132 – 146.
5. Chirilă, Ioan, „Repere exegetice qumraniene”, în *Studia Universitatis „Babeș-Bolyai” – Theologia Orthodoxa*, nr. 1-2/2000, pp. 14- 28.
6. Chirilă, Ioan, *Cartea profetului Osea. Breviarum pentru o gnozeologie a Vechiului Testament*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 1999, 262 p.
7. Chirilă, Ioan, *Sfânta Scriptură – Cuvântul cuvintelor*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2010.
8. Eco, Umberto, *Limitele interpretării*, Ed. Pontica, 1996.
9. Pavel, Aurel, *Cartea profetului Daniel: Introducere, traducere, exegeză și teologia cărții* (teză de doctorat), Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2000, 279 p.
10. Semen, Petre, *Introducere în teologia profeților scriitori*, Ed. Doxologia, Iași, 2010, 306 p.

Anul II, semestrul II

Ediții Scripturistice:

- *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, quae ante cooperantibus A. Alt, O. Eissfeldt, P. Kahle ediderat R. Kittel, Editio Funditus Renovata, adjuvantibus H. Bardtke, W. Baumgartner, P. A. H. de Boer, O. Eissenfeldt, J. Fichtner, G. Gerleman, J. Hempel, F. Horst, A. Jepsen, F. Maass, R. Meyer, G. Quell, Th. H. Robinson, D. W. Thomas cooperantibus H. P. Ruger et J. Ziegler ediderunt K. Elliger et W. Rudolph, Textum Masoreticum curavit H. P. Ruger, MASORAM ELABORAVIT G. E. Weil, Editio tertia emendata opera W. Rudolph et H. P. Ruger, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1987.
- *Septuaginta*, Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Rahlfs, editio minor, duo volumina in uno, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1935.
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Daniel – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2011.

Resurse patristice:

1. Sf. Athanasie al Alexandrie, *Despre întruparea Cuvântului*, în „PSB”, vol. 21, trad. de Dumitru Stăniloae, București, EIBMO, 1987.
2. Sf. Grigorie de Nyssa, *Crearea omului*, în „PSB”, vol. 30, trad. de Teodor Bdogae, EIBMO, București, 1998.
3. Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*, în „PSB”, vol. 29, trad. de Dumitru Stăniloae și Ioan Buga, EIBMO, București, 1982.
4. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua.*, în „PSB”, vol. 80, trad. de Dumitru Stăniloae, EIBMO, București, 1983.

Lucrări de referință, comentarii biblice, lucrări de teologie biblică, studii:

5. Chialda, Mircea, *Sacrificiile Vechiului Testament*, Tipografia Diecezană, Caransebeș, 1941.
6. Chirilă, Ioan, „Cunoașterea lui Dumnezeu în Vechiul Testament prin teofanie și anghelofanie”, în *Anuarul Institutului Teologic Universitar Ortodox Român Cluj-Napoca*, Tomul I, 1990 – 1992, pp. 87- 105.
7. Chirilă, Ioan, „Teologia cărții Osea”, în *Glasul Bisericii*, 1999.
8. Chirilă, Ioan, „The Knowledge of God in the Thinking of the Prophets and its Reflection in the New Testament”, *Sacra Scripta - Review of the Center for Biblical Studies*, nr. 1 (V)/2007, pp. 37 – 43.
9. Chirilă, Ioan, *Cartea profetului Osea*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2005.
10. Jacob, Ed., *Theologie de l'Ancien Testament*, Neuchatel, 1968.
11. Moltmann, Jurgen, *Dumnezeu în creație*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2007.
12. Negoită, Athanase, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, Ed. Credința noastră, București, 1992, 220 p.

13. Semen, Petre, *Experiența umanului cu divinul după Sfânta Scriptură-teologie biblică*, Ed. Performantica, Iași, 2007, 295 p.
14. Semen, Petre, *Învățătura despre Sfânt și sfințenie în cărțile Vechiului Testament* (teză de doctorat), Editura Trinitas, Iași, 1993.
15. Von Rad, Gerhard, *Old Testament Theology*, 2 vol. London 1996.
16. Westermann, C., *Théologie de l'Ancien Testament*, Geneva, 1985.